

Bár az irodalmi Nobel-díj kihirdetésének hagyományosan nincs pontosan kitűzött időpontja, a Svéd Királyi Akadémia idén még a szokásosnál is titokzatosabban viselkedik, hiszen egyelőre még sejteni sem lehet, hogy mikorra hozza meg a döntést a tizennyolc örökös tagból álló zsűri. Bár az irodalmi Nobel-díj kihirdetésének hagyományosan nincs pontosan kitűzött időpontja, a Svéd Királyi Akadémia idén még a szokásosnál is titokzatosabban viselkedik, hiszen egyelőre még sejteni sem lehet, hogy mikorra hozza meg a döntést a tizennyolc örökös tagból álló zsűri. A várható győztes kilétét illetően hasonlóan tanácstalan a világ - a tavalyi győztes, a Nobel-díj elnyerése előtt szinte teljesen ismeretlen Elfriede Jelinek után idén még bizonytalanabb a légkör az irodalmi Nobel körül. Mi sem tehettünk mást, mint hogy átvettük azoknak az íróknak és költőknek az életművét, akiket évek óta a kiemelten esélyesek között emlegetnek.

Költők és írók

Ali Ahmed Said - díjazásával az arab irodalmi hagyományokat is elismernék

Az Adonis álnéven alkotó szíriai-libanoni Ali Ahmed Saidet az utóbbi két évben egyértelműen a legesélyesebbek között tartják számon - tavaly például a brit fogadóirodák rá adták a legalacsonyabb oddsot. A szóbeszéd szerint az arab költő az akadémia titkárának, Horace Engdahlnak a kedvenc versírója, esélyeit pedig javítja az is, hogy líráért utoljára 1996-ban járt irodalmi Nobel - akkor a lengyel költőnő, Wislawa Szymborska részesült az elismerésben.

Ugyanakkor Adonis kitüntetése egyben az arab világ irodalmi hagyományainak elismerése is lenne - az arab országokban neve egyet jelent a nyelv megújításával, a modernizmussal és haladó gondolkodással. Költőként és gondolkodóként egyaránt hihetetlen népszerűségnek örvend, ez a fajta vezető szerep azonban hátrányára is válhat, hiszen az akadémia köztudottan tartózkodik attól, hogy a díjazással politikai kérdésekben foglaljon állást, ez pedig díjazása esetén - az elmúlt évek nemzetközi helyzetét figyelembe véve - akaratlanul is felmerülne.

Tomas Tranströmer - újabb skandináv kapná a Nobelt?

A díjra leginkább esélyesek között még egy költő szerepel: Tomas Tranströmer a legtöbbet és legtöbb nyelvre lefordított élő svéd lírikus, igazi kortárs költő, aki azt a humanista, emberközeli szemléletmódot testesíti meg, amelyet manapság leginkább elvárnak a költészettől. Líráját tekintve fontos momentum, hogy korábban pszichológusként is dolgozott, ismeri és érti az ember belső működését, melyet sokszor állít párhuzamba a természet törvényeivel. Formanyelvére mindenekelőtt a tömör, szikár stílus jellemző, verseit olvasva az az érzésünk, hogy szavait semmivel nem lehet helyettesíteni, mert strófái annyira végletesen lecsupaszítottak. Költeményei általában egy adott pillanatra összpontosítanak, Tranströmer mondanivalóját rendszerint egy élethelyzeten keresztül fejt ki és teszi egyetemessé.

Eddigi költői pályafutása során 23 kötetnyi verset jelentetett meg, saját lírai nyelvét véglegesen harmadik versgyűjteményében találta meg, melynek a Den halvfaerdigahimlen (Félig befejezett mennyország) címet adta. Életművének egy része magyar nyelven is hozzáférhető, hazánkban három kötete jelent meg, Tomas Tranströmer versei, 117 vers, illetve Az emlékek látnak címmel (többek között Weöres Sándor és Tandori Dezső is fordította verseit).

Joyce Carol Oates - két női Nobel-díj egymás után?

Joyce Carol Oates amerikai írónő szintén évek óta rajta van azon a listán, melyen a Nobelre esélyes írók szerepelnek. Bármennyire is szomorú tény, esélyeit biztosan rontja Jelinek tavalyi győzelme - az irodalmi Nobel-díj 105 éves történetében eddig még egyszer sem volt példa arra, hogy egymás után kétszer nő kapja meg a kitüntetést.

Oates rendkívül termékeny írónő: harmincévesen már hazája egyik legtiszteltebb szerzőjeként üdvözik, a könyveiben vállalt magas színvonalat annak ellenére is tartja, hogy

ekkoriban évente két-három regényt, illetve novellagyűjteményt is megjelentet.

A nyolcvanas évek elején látott napvilágot magyarul is megjelent Bellefleur című regénye, melyet egy egész sor gótikus hangvétellű mű követett. Ezekről a regényeiről gyakran mondják, hogy új irodalmi zsánert teremtettek az amerikai próza palettáján, és végre az addigi munkásságát jellemző pszichológiai realizmustól is búcsút vett. Ennek ellenére a családi krónikákhoz azért időről időre visszatér, sőt Rosamond Smith álnév alatt számos olyan könyvet is megjelentetett már, melyeket leginkább az irodalmi műfajokkal kapcsolatos játékos szemléletmód jellemez.

Magyarul is számos műve olvasható: Jó étvágyat, Amerika!; Luxusvilág; A földi gyönyörök kertje; Áldatlan szerelmek; Bellefleur avagy A családi átok; Tégy velem, amit akarsz; Napforduló; Irgalmas ég; Norman és a gyilkos; Hűtlenség: mesék a bűnről; Megtört szívek balladája.

A három legismertebb esélyes

Philip Roth - bátor döntés lenne

Az idei díj bizonytalan légkörében egyértelműen Philip Rothot kiáltották ki favoritnak, ám mint tudjuk, ez semmiféle nyomást nem gyakorol az akadémia döntésére. Az amerikai író amúgy is évek óta a legesélyesebbek között emlegetik, annak ellenére is, hogy irodalmi életműve alapján sokan felteszik a kérdést: érdemes-e egyáltalán ennyire fontos elismerésre.

Roth regényeiben az egyik legrendszeresebben visszatérő motívum a nyílt szexualitás ábrázolása, melynek kapcsán rengeteg amerikai érdekvédelmi szervezet vádolja az író hímszexualizmussal, noha a szexualitás rendszerint csak ábrázolásmódjának eszközeként és nem céljaként jelenik meg művészetében. Ellene szól az is, hogy világszerte ismert és igen elismert író, noha az irodalmi Nobel-díjat köztudottan inkább olyan szerzőknek ítélik oda, akik - bár munkásságuk alapján megérdemelnék - nem túl széles körben olvasottak. A díjjal járó presztízs hatására aztán a korábban háttérbe szorult írók is a figyelem középpontjába kerülnek, egyszóval a Nobel-díj odaítélésének egyfajta bevallottan népszerűsítő célja is van.

Mario Vargas Llosa - szintén túl ismert?

Mario Vargas Llosa neve szintén évről évre felmerül a Nobel-díj kapcsán, ám Rothhoz hasonlóan vele kapcsolatban is sokan gondolják úgy, hogy az ismételt jelölés - ami természetesen nem hivatalos, hiszen az Akadémia tagjai nem előre benyújtott lista alapján választanak - minden évben csak növeli elismertségét, és ezáltal valójában egyre távolabb kerül a díjtól. Llosa esélyeit az is csökkentheti, hogy a kilencvenes években indult a perui elnökválasztásokon, a politikai szerepvállalás pedig köztudottan negatív befolyással van a Nobel odaítélésére.

A nemzetközi elismerést már első regénye, az 1962-ben megjelent, önéletrajzi elemekkel átszőtt A város és a kutyák meghozta számára, mely Robert Musil hagyományait követve egy katonaiskolában játszódik.

1977-ben a Nemzetközi PEN Klub elnökévé választották, közben pedig sorra jelentette meg regényeit (A háború végén, 1981; Mayta története, 1984; Ki ölte meg Palomino Molerót, 1986; A beszélő, 1987; Szeretem a mostohám, 1988).

Nemrégiben megjelent, A Kecse ünnepe című regénye a latin-amerikai társadalmi-politikai konfliktusokat ábrázoló művei sorába tartozik - minden idők egyik legnagyobb sikerű erotikus regényeiben (a Pantaleón és a hölgyvendégek mellett a Szeretem a mostohámat című művét és a Don Rigoberto feljegyzései-t is ide lehet sorolni) kifinomult művészi eszközökkel ábrázolja a "játékos ember" féktelen fantáziavilágát.

Salman Rushdie - Nobel az arab világ ellenében?

Az indai születésű Salman Rushdie neve szintén nem ismeretlen a Nobel-díj sorsáról határozó bírák előtt, ám a Nobel számára már csak azért is kétséges, mert a kritikusok egyöntetűen egyetértenek abban, hogy az utóbbi években megjelent regényei színvonalban messze elmaradnak pályafutása korábbi műveitől.

Rushdie 1947-ben született Bombayben, szülei muzulmán hitben nevelték fel. Tizennégy éves korában Angliába küldték tanulni, ahol hamarosan brit állampolgárságot kapott.

1981-ben jelent meg egyik legjelentősebb regénye, Az éjfél gyermekei, amelyért Booker-díjban részesült. A cím azokra a gyermekre utal, akik az India függetlenné válását követő órában születtek, de a rendkívül magas gyermekhalandóság miatt sokan közülük még a kilencéves kort sem érhették meg.

1988-ban látott napvilágot negyedik regénye, a Sátáni versek, amely óriási felháborodást váltott ki a muzulmán olvasók körében, többek között abból kifolyólag, hogy a könyvben szereplő prostituáltak Mohamed próféta feleségeinek nevét viselik, és a magát Mohamedet idéző szereplő is inkább kapzsi és nőfaló kereskedőnek tűnik, mint vallási vezetőnek.

Az indiai kormány betiltotta a kötetet, amelyet több helyütt nyilvánosan elégettek. 1989-ben az iráni Khomeini ajatollah 1,5 millió dolláros vérdíjat tűzött ki a fejére. Rushdie azóta a brit állam által finanszírozott védőőrizetben él, nem mutatkozik a nagyobb nyilvánosság előtt.